

Eğitimde Uyum ve Denklik: Türkiye-Almanya Göç İlişkisinin Önemli Boyutu

Türkiye'den Almanya'ya 1960'larda başlayan işgücü göçü nedeniyle yıllar içerisinde iki ülke arasında sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan güçlü ilişkiler oluştu. Karşılıklı ilişkiler, iki ülke arasında kısa süreli veya kalıcı taşınmaları beraberinde getirdi. Bugün Almanya'da yaşayan üç milyondan fazla Türk, Türkiye ile ilişkilerini hiçbir zaman koparmış değil. Aile birleşimleri, ticaret, iş imkânları, öğrencilik gibi nedenlerle ülkeler arasında hareketlilikler, taşınmalar, gidiş-gelişler devam ediyor. Her yıl iki ülke arasında on binlerce kişi -ki bunlara resmî görevle gelenleri de ekleyebiliriz (diplomatlar ve resmî görevliler, imamlar, öğretmenler vs.)- geçici veya sürekli olarak Almanya'ya ve Türkiye'ye yerleşiyor. Almanya göç idaresi tarafından yayınlanan 2014 Göç Raporu'na göre, 2014 yılında Almanya'ya Türkiye'den gelen Türklerin sayısı 27 bin 805 ve bunların yüzde 42,5'i ise 18 yaşın altında. Türkiye'ye dönenler ise 31 bin 941 kişi. Yani iki ülke arasında yarım asır geçmişi olan dinamik bir göç ilişkisi mevcut ve ülkeler arasında gelgitler devam ediyor (*Hürriyet*, 07.01.2016)

Göçün çetrefilli boyutu: Çocuk eğitimi

Özellikle aile olarak başka bir ülkeye yerleşirken birçok açıdan olduğu gibi çocukların eğitimi açısından da dikkat edilmesi gereken bazı hususlar var. Başka bir ülkeye yerleşecek ailelerin evlerini taşımadan önce halletmeleri gereken konu, okul çağındaki çocuklarının devam edecekleri eğitim/öğretim kurumları hakkında yeterli bilgiye sahip olmak ve atılacak adımları belirlemektir. Bazı duyarlı vatandaşlar Almanya'ya geleceği belli olunca okul imkânları hakkında bilgi ediniyor ve yerleşecekleri yeri, çocuklarının devam edeceği okullara göre belirliyor. Ancak her aile için bunu söylemek mümkün değil. Hazırlıksız gelen ailelerin birçoğu, çocukları için uygun okul bulmakta sorun yaşayabiliyor ve çoğunlukla da bu sorunlar mağduriyetlerle neticeleniyor. Bu mağduriyetleri gereksiz yıl kayıpları, üniversiteye devam etmek isteyenlerin önüne engellerin çıkması, mesleki eğitime zorunlu yöneliş ve uyum sorunları vb. şeklinde sıralamak mümkün.

Özellikle öğrenciler ve dolayısıyla aileler okullarla ilgili yaşanan ve yukarıda sayılan olumsuzluklar nedeniyle aile içi huzursuzluk, uyum sorunları, psikolojik travmalar yaşıyor ve bazen tekrar Türkiye'ye uyumsuzluk nedeniyle geri dönüşler dahi gerçekleşiyor. Çocuk ve gençlerin göç edilen ülkede mağduriyet yaşamamaları ve geçişin kolaylıkla gerçekleşmesi için önceden tedbir alınması veya düşünülmesi gereken konuları şu şekilde sıralamak mümkün:

- Öğrenci, göç edilen ülkede hangi okul türüne ve kaçınıcı sınıfa gidecektir?
- Dil problemi nasıl aşılacaktır?
- Uyum sorunu olacak mıdır?
- Kısa süreli geçici taşınmalarda ve tekrar geri dönüşlerde mağduriyetler olur mu?
- Ülkelerin diplomaları veya karneleri karşılıklı tanıma durumları nedir?

Soruları çeşitlendirmek mümkün. Ancak yukarıda bahsedilen sorulara bulunacak çözümler olası sorunları oldukça azaltacaktır.

Konunun ayrıntılarına girmeden ailelere yapılabilecek hatırlatma, 14 yaşına kadar Almanya'ya gelen çocukların Alman eğitim sistemine uyumda daha az sorun yaşayacağıdır. Yaşça daha büyük çocukların başka bir ülkeye gidişlerinde ince eğirip sık dokumak, kazanç ve kayıpları iyi tahlil etmek gerekir.

Öğrencinin gideceği okul türü, sınıfı ve dil sorunu

Alman eğitim sisteminde ilkokul, birkaç eyalet hariç Türkiye'deki gibi dört yıl. Ancak ortaokul süresi alınacak diplomaya göre 5 veya 6 yıl olarak değişiklik gösteriyor. Ayrıca bu okullar arasında seviye farkları söz konusu ve farklı müfredatlar takip ediliyor. Bu bağlamda ortaokullarda tek müfredat takip eden ve seviye olarak okullar arasında herhangi bir farkın olmadığı Türkiye'deki okul sistemiyle farklılıklar söz konusu.

Ancak hangi okul türüne kayıt olmayı hak edecek olursa olsun Almanya'ya yeni gelen öğrenciler, öncelikle eğitim-öğretim dili olan Almancayı öğrenmek zorundalar. Bu nedenle eğitim müdürlüklerince tüm okul türleri için her şehirdeki birkaç okulda Almanca öğrenme sınıfları oluşturulmuş durumda. Öğrenciler, en son buldukları sınıflarına göre Almancanın öğretildiği bu dil hazırlık sınıflarına alınıyor ve bir taraftan da okul sistemine uyumları sağlanıyor. Eğitim-öğretime devam edecek yeterliğe gelen öğrenciler en son bitirdikleri sınıfın karne notuna göre okullara yönlendiriliyor. Almanca dil hazırlık sınıflarının olmadığı küçük veya göçün az yaşandığı yerleşim yerlerinde ise öğrenciler yaşlarına ve Türkiye'den geldikleri sınıflarına uygun olacak şekilde okullara yerleştirilebiliyor.

İlkokullarda okul türü farkı olmaması nedeniyle, ilkokul çağında Almanya'ya gelen öğrencilerde sınıf kaybı pek yaşanmıyor. Dil hazırlık sınıflarında dil öğrenen öğrenciler çoğunlukla yaşlarına uygun olacak şekilde sınıflara yerleştiriliyor. Bazen okullar, ailelere öğrenciyi bir alt sınıftan başlatma önerisi yapılabiliyor olsa da burada asıl belirleyici olan ailelerin tutumu. İlkokullarda öğrencinin sisteme daha kolay uyum sağlayacağı gerçeğinden hareketle, sınıf kaybının tercih edilmemesi uygun olur.

İlkokullardaki uyum kolaylığı ortaokullarda olmayabilir. Almanca dil öğretimi sınıflarının sınırlı sayıda açılması nedeniyle, çoğunlukla farklı yaş ve sınıftan öğrenciler aynı dil hazırlık sınıflarında ders görebiliyor. Ayrıca bu sınıflar genellikle temel okul olan ve müfredatına göre hazırlanan *Hauptschule*lerde (Temel Eğitim Okulu) veya *Gesamtschule*lerde (Karma Okul) açılıyor. Ortaokulda temel olarak üç farklı seviyede okul türü mevcut. Almanca sınıfları hangi okul türünde açıldıysa, dil öğreniminden sonra da öğrenciler çoğunlukla aynı okullarda öğrenim hayatlarına devam etmek durumunda kalıyor. Bu da akademik başarı potansiyeli olan ve daha iyi okulları başarabilecek öğrencilerin hak kayıplarına neden olabiliyor. Burada velilerin dikkat etmesi gereken husus, öğrencilerin Almanca öğrendikten sonra kapasitelerine uygun okullara yönlendirilmelerini sağlamaktır.

Ayrıca sınıf kaybı yaşanmaması için gerek dil hazırlık sınıfında gerekse okullara yönlendirmelerde öğretmenler ve okul yönetimi ile iyi iletişim içerisinde olunmalı ve öğrencinin başarısı ve diğer durumlar göz önünde bulundurulmalıdır.

Sınıf kaybının en az yaşandığı öğrenci grubu 1-8. sınıflardan gelenler. Daha yüksek sınıflardan gelenlerin sınıf kaybı yaşama ihtimalleri oldukça yüksek. Belli bir yaştan sonra sisteme dahil olanların *Berufskolleg*lere (Mesleki Eğitim Okulları/Liseleri) yönlendirilmesi nedeniyle sınıf kaybı bir yılla kalmayabiliyor; bazen daha fazla oluyor. Ayrıca üniversite okuma hayali olanların liseye devam etme ve lise mezunu olma ihtimalleri de azalabiliyor. Lise sistemlerindeki farklılıklar, öğrenilmesi gereken Almanca bilgisinin yüksekliği, ikinci yabancı dil şartı vb. nedenler lise seviyesinde Almanya'ya gelen öğrencilerin dikkat etmeleri gereken konulardır.

Bu nedenlerle sekizinci sınıf ve üzeri sınıflara devam ederken Almanya'ya gelen öğrencilerin mutlaka bir uzmana danışarak okul tercihi yapmaları, oluşabilecek sorunları önceden önlemek için hayati önem taşıyor. Almanya'da eğitim imkânları hakkında bilgi alınabilecek ve

danışılabilir resmî kurumlar Eğitim Ataşelikleri ve Eğitim Müşavirliği'dir. Ayrıca Türk Veli ve öğretmen derneklerinin yanı sıra okullarda görev yapan Türkçe veya branş dersi veren göçmen kökenli öğretmenler de bu konuda yardımcı olabilir.

Diplomaların ve karnelerin karşılıklı tanınma durumları nedir?

Almanya'daki liselerde uygulanan sistem ile Türkiye'deki liselerde uygulanan eğitim-öğretim sistemi aynı değil. Almanya'da *Gymnasiale Oberstufe* (lise) kısmı üç yıldır. Almanya içerisinde liseye devam ederken taşınma gibi nedenlerle okul değiştirmek istendiğinde dahi, öğrencilerce seçilen ağırlıklı derslerin her okulda aynı olmaması nedeniyle sorunlar çıkıyor. Alman ve Türk eğitim sistemindeki farklılıklar ve 9-12 arasındaki sınıflardan gelen öğrencilerin karnelerinin birebir tanınmasındaki sorunlar nedeniyle dil sorunu olmayan öğrencilerin dahi Alman liselerine gitmeleri doğrudan mümkün olmuyor. Üstelik Türkiye'de bitirilen sınıf ne kadar yüksek ise Almanya'da sınıf kaybı da o oranda fazla oluyor. Kuzey Ren Vestfalya Eyaletinde en geç liseye (*Gymnasial Oberstufe*) başlama yaşının 19 olduğu (Bass 2016/17) ve bu yaştan büyük olanların liseye devam edemeyecekleri düşünüldüğünde, dil öğrenimi ve liseye devam edebilme yeterliliğinde bir ortaokul diplomasının Almanya'dan temini gibi nedenler, öğrencileri örgün öğretimin dışına itebiliyor ve mesleki eğitime yönlendirilebiliyor. Ancak Alman eğitim sisteminde alternatifler her zaman mümkün. Burada yaşanacak birkaç yıl kaybı bir kenara konulursa, üniversiteye gidebilmek için gerekli eğitimi almak da mümkün. Ayrıca Türk öğrencilerin [Almanya'daki açık lise programlarına devam ederek](#) alacakları lise diplomasıyla Türkiye'de üniversite okuma imkânları var.

Lise seviyesinde iken öğrencilerin ülke değiştirmeleri pek tavsiye edilmemekle birlikte, zaruri durumlarda mutlaka Eğitim Ataşeliklerinden fikir alınmasında yarar var.

Almanya'dan Türkiye'ye taşınanların durumu biraz daha kolay. Dil sorunu çok fazla olmadığı için dil hazırlık sınıfına gitme zorunluluğu olmuyor. Ayrıca Türkiye, liseye devam ederken Türkiye'ye gidenlere birebir denklik verdiği için sınıf kaybı kolay kolay olmuyor. Ancak 10. sınıf sonrası Türkiye'de liseye devam etmek isteyenler için bazı sorunlar yaşanması muhtemel. Sınıf tekrarı ihtimali ve Türk vatandaşı olarak Türk örgün eğitim sistemine dâhil olanların ÖSYM'nin yürüttüğü üniversiteye giriş sınavına girme zorunluluğu nedeniyle başarılı olmaya yönelik endişeler, sayılabilecek sorunlar arasında.

Türkiye Cumhuriyeti'nin Almanya'da yaşayan Türk vatandaşlarına ve Alman vatandaşı olan Mavi Kart sahibi Türklere sağladığı kolaylıklar nedeniyle Almanya'dan Türkiye'ye taşınan ailelerin çocukları uyum konusunda daha az problemle karşılaşılıyor.

Uyum sorunu olur mu?

Gerek Almanya'ya taşınmada gerekse Türkiye'ye yerleşmede öğrencileri etkileyecek bir diğer husus da uyum konusu. Uyum sorunu, okul sistemi ve öğretim metotları farklılığı gibi nedenlerden kaynaklanabileceği gibi, okul arkadaşlarıyla ve okul içi iklimle ilgili uyumsuzlıklardan da kaynaklanabiliyor.

Türkiye'ye taşınan öğrencilerle ilgili olarak uyum sorunundan bahsetmek mümkün. Eğitim-öğretim sistemindeki farklılıklar ve okul iklimine alışmak sorun olabiliyor. Ancak Türkiye'ye gidenlerin uyumu, Almanya'ya gelen öğrencilerin yaşadığı sorunlara göre görece daha kolay.

Almanya'ya gelen öğrencilerin, Türkiye'ye gidenlerle karşılaştırıldığında, daha fazla uyum sorunu yaşadıkları bilinen bir gerçek. Almanya'nın çok-kültürlü bir topluma dönüşmüş olması,

neredeyse nüfusunun üçte birinin göçmen kökenli olması nedeniyle ve öğretmen eğitiminde göçmen öğrencilere yönelik derslere yer verilmeye başlanmasıyla, ülkeye yeni taşınanlara yönelik uyum artırıcı çabalar da artış gösterdi. Ancak Türk toplumuyla ilgili son dönemde Türkiye tartışması üzerinden okullarda yaşanan sorunlar hâlâ devam ediyor.

Öğrencilerin okullardaki öğrenme iklimi hakkında bilgi sahibi olmaları olası sorunları önleyebilir. Göçmenlerin uyumu, Almanya'nın hâlâ tartıştığı en sıcak konulardan biri. Almanya'da yerleşim yeri seçilirken göçmen tecrübesi olan, yani göçmenlerin çok olduğu şehirlerin seçilmesi çocukların okul hayatında yaşayabileceği sorunları azaltabilir.

Kısa süreli taşınmalar ve geri dönüşler mağduriyet oluşturur mu?

Kısa süreli taşınmalarda öğrencilerin devam ettikleri sınıf çok önem taşıyor. 1-6. sınıf aralığındaki öğrencilerin kısa süreliğine (2-3 yıl) ülke değiştirmelerinde daha az mahzur söz konusu. Sınıf ne kadar düşükse mahzur da o kadar azalıyor. Ancak daha üst sınıflarda hak kaybı olma ihtimalinin fazla olması nedeniyle imkân varsa öğrencilerin ülke değiştirmesinden kaçınılması daha yerinde olur. Sınıf ve bazı hak kayıpları göze alınır, dil öğrenimi amacıyla göç etmek bu konuda kazanç sağlayabilir.

Gerek Almanya'ya gelişlerde gerekse Almanya'dan Türkiye'ye gidişlerde, öğrencilerin okul hayatında karşılaşılabilecekleri sorunlar hakkında önceden bilgilendirilmesi ve önlemler alınması çok önemli. Özellikle çocuklarımızın gelişme evresinde psikolojik sorunlar yaşamaması, akademik ve mesleki geleceklerinin tehlikeye atılmaması için bin düşünüp bir karar vermekte yarar var. Kısacası "Danışan dağlar aşmış, danışmayan düz yolda şaşmış" atasözü ise bu konuda rehberlik edebilir.

Necmettin Güler

Münster Eğitim Ataşesi V.